

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Макарчук Інна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

e-mail: makarchyck-inna@mail.ru

Перчук Оксана Валентинівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

e-mail: ruru23@ukr.net

Виноградня Віта Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

e-mail: vinogradniy_roma@ukr.net

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., Україна, 08401

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Макарчук Инна Николаевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковской системы и страхования

e-mail: makarchyck-inna@mail.ru

Перчук Оксана Валентиновна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковской системы и страхования

e-mail: ruru23@ukr.net

Виноградная Вита Михайловна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковской системы и страхования

e-mail: vinogradniy_roma@ukr.net

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»

ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., Украина, 08401

DATA ABOUT THE AUTHORS

Makarchuk Inna, Candidate of economic sciences, associate professor of Finance, banking and insurance

e-mail: makarchyck-inna@mail.ru

Perchuk Oksana, Candidate of Economic Sciences, associate professor of Finance, banking and insurance

e-mail: ruru23@ukr.net

Vynogradnya Vita, Candidate of Economic Sciences, associate professor of Finance, banking and insurance

e-mail: vinogradniy_roma@ukr.net

SHEE «Pereyaslav-Khmelyntsiy SPU after Grygoriy Skovoroda»

Sukhomlynsky Str., 30, Pereyaslav-Khmelyntsiy, Kyiv region, 08401, Ukraine

---

УДК 336.77:338.43

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Овсієнко А.М.

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичні підходи до кредитування підприємств АПК в умовах дії кризи.

Метою наукового дослідження є аналіз особливостей процесу кредитування підприємств АПК, а також класифікації кредитів підприємствам АПК та кредитних ризиків, залежно від особливостей, притаманних міжгалузевому комплексу.

Методи дослідження. У процесі дослідження були застосовані такі загальні та конкретні наукові методи дослідження: системний підхід, методи логічного узагальнення та порівняння, наукової абстракції – для уточнення теоретичних засад здійснення кредитування підприємств АПК; методи статистичного та графічного аналізу – для оцінювання сучасного стану кредитування підприємств АПК; методи синтезу, логічного узагальнення, аналогій – при аналізі підходів до кредитування підприємств АПК.

Методологія проведення роботи. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів і банківської справи.

Результати роботи. У контексті означеної проблематики здійснено спробу розкрити особливості сучасного стану кредитування АПК в Україні; виявити та обґрунтувати основні шляхи вдосконалення банківського кредитування вітчизняних підприємств АПК.

Галузь застосування результатів. Результати даного дослідження можуть бути застосовані у сфері вивчення проблем кредитування підприємств АПК в Україні.

Висновки. На фінансовому ринку України вже достатньо тривалий час залишається складна ситуація. Проте з'являються компанії з новими видами послуг. Переважно – це іноземні компанії, які мають інтерес до аграрного сектору України та готові до партнерства з аграріями, вирішуючи, з

одного боку, питання забезпечення ресурсами виробників, а з другого – досягаючи власних бізнес-інтересів. На сьогодні вдосконалення механізмів банківського кредитування є надзвичайно актуальним. Особливо важливим є перейняття досвіду розвинутих країн, які вже мають більш досконалі системи фінансування аграрного сектору.

Ключові слова: кредитування, банківський кредит, аграрні розписки, кредитні ризики, державна підтримка.

ОСОБЕННОСТИ КРЕДИТОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Овсиенко А.Н.

Предметом исследования является теоретические основы и методические подходы к кредитованию предприятий АПК в условиях действия кризиса.

Целью научного исследования является анализ особенностей процесса кредитования предприятий АПК, а также классификации кредитов предприятиям АПК и кредитных рисков, в зависимости от особенностей, присущих межотраслевому комплексу.

Методы исследования. В процессе исследования были применены такие общие и конкретные научные методы исследования: системный подход, методы логического обобщения и сравнения, научной абстракции - для уточнения теоретических основ осуществления кредитования предприятий АПК; методы статистического и графического анализа - для оценки современного состояния кредитования предприятий АПК; методы синтеза, логического обобщения, аналогий - при анализе подходов к кредитованию предприятий АПК.

Методология проведения работы. Методологической основой исследования являются фундаментальные положения экономической теории, теории финансов и банковского дела.

Результаты работы. В контексте обозначенной проблематики осуществлена попытка раскрыть особенности современного состояния кредитования АПК в Украине; выявить и обосновать основные пути совершенствования банковского кредитования отечественных предприятий АПК.

Область применения результатов. Результаты данного исследования могут быть применены в области изучения проблем кредитования предприятий АПК в Украине.

Выводы. На финансовом рынке Украины уже достаточно длительное время остается сложная ситуация. Однако появляются компании с новыми видами услуг. Преимущественно - это иностранные компании, которые имеют интерес к аграрному сектору Украины и готовы к партнерству с аграриями, решая, с одной стороны, вопрос обеспечения ресурсами производителей, а с другой - достигая собственных бизнес-интересов. На сегодня совершенствование механизмов банковского кредитования является чрезвычайно актуальным. Особенно важно внедрять опыт развитых стран, которые уже имеют более совершенные системы финансирования аграрного сектора.

Ключевые слова: кредитование, банковский кредит, аграрные расписки, кредитные риски, государственная поддержка.

AGRIBUSINESS LENDING ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

Ovsiienko A.M.

Research subject. The theoretical basis and methodical approach to agricultural enterprises lending in the conditions of crisis.

Research purpose is to analyze the peculiarities of the agricultural enterprises lending process, as well as the classification of loans to agricultural business and credit risk depending on the features of cross-sector complex.

Research methods. In the paper the following general and specific research methods were used: system approach, methods of logic synthesis and comparison, method of scientific abstraction - for more precise definition of the theoretical framework for agricultural enterprises lending; methods of statistical and graphical analysis - to evaluate the current state of agricultural enterprises lending; methods of synthesis, logic synthesis, analogies – for the analysis of approaches to agricultural enterprises lending.

Research methodology. The methodological basis of the investigation is fundamental statements of economic theory, the theory of finance and banking.

Research results. In the context of the problems mentioned above an attempt to reveal the features of the current state of agricultural business lending in Ukraine is made; as well as the main ways to improve bank lending for domestic agricultural enterprises are identified and substantiated.

Results implementation. The results of this study can be applied in studying problems of lending agricultural enterprises in Ukraine.

Conclusions. There is a difficult situation on Ukrainian financial market for quite a long time. However, there are companies with new types of services. Most of them are foreign companies that have an interest in the agricultural sector of Ukraine and are ready for partnership with farmers, deciding the issues of resource producers on the one hand and achieving their business interests on the other hand. Improving the mechanisms for bank lending is extremely important nowadays. Taking over the experience of developed countries, which already have a perfect system of financing the agricultural sector is especially important.

Keywords: lending, banking credit, agrarian receipt, credit risk, governmental support.

Постановка проблеми. Необхідність ефективного розвитку кредитування підприємств АПК зумовлюється, насамперед, тим, що сьогодні, в умовах дестабілізації економіки, саме АПК дає можливість вирішувати питання продовольчої безпеки, створювати надійне джерело бюджетних надходжень та потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій. Така суттєва стратегічна важливість підприємств АПК поряд із їх недостатньою привабливістю для приватних інвесторів внаслідок сезонності виробництва продукції, високих сільськогосподарських ризиків, відсутності ліквідної застави, залежності від природно-кліматичних умов зумовлюють необхідність пошуку нових інструментів фінансування. Ситуація ще більше ускладнюється високим рівнем невизначеності, що притаманний діяльності таких підприємств.

В умовах нестабільності економіки, кризи платежів, посилення інфляційних процесів значно зросло коло проблем у кредитуванні та комерційній підтримці вітчизняних аграрних підприємств. Це зумовлює необхідність їх оцінки, виявлення причин недофінансування та проведення подальшого аналізу щодо розв'язання зазначених проблем.

Ступінь дослідження проблеми. Дослідженням проблеми розвитку та удосконалення кредитних відносин в аграрній сфері займаються Андрійчук В.Г., Алексійчук В.М., Гончаренко В.В., Дем'яненко М.Я., Доманчук Т.Г., Дудар Т.Г., Дусановський С.Л., Зіновчук В.В., Крисальний О.В., Лайко П.А., Малік М.Й., Месель-Веселяка В.Я., Мороз А.М., Паламарчук В.О., Поплавський В.Г., Примостка Л.О., Саблук П.Т., Саблук Р.П., Стельмащук А.М., Чухно А.А., Яремчук І.Г. та інші вчені.

Метою даної статті є аналіз теоретичних засад кредитування підприємств АПК в кризових умовах та розробка практичних рекомендацій щодо його удосконалення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тенденції, які складаються у розвитку кредитування суб'єктів господарювання банківської системи України за останні роки свідчать про скорочення обсягів надання кредитних ресурсів, а також про зростання їх вартості. В першу чергу, це стосується кредитування підприємств агропромислового комплексу.

Проблеми залучення банківських кредитів у сільське господарство особливо загострюються сьогодні, в умовах фінансово-економічної кризи, коли аграрна криза і некредитоспроможність аграріїв доповнюються фінансово-економічною кризою і відсутністю позикового капіталу у вітчизняних банках.

Для аграрних товаровиробників нашої країни доступ до позикових ресурсів був і залишається досить складним, що спричинене як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Одна із умов отримання кредиту – кредитоспроможність позичальника, тобто гарантія повернення кредиту. В умовах же невисокого рівня прибутковості, а частіше збитковості, низької ліквідності активів, сільськогосподарські підприємства некредитоспроможні. У результаті маємо замкнене коло: відсутність фінансових ресурсів – причина низької ефективності сільськогосподарського виробництва, а це, у свою чергу, унеможлиблює отримання кредитних ресурсів. У цих умовах необхідна розробка та реалізація нових, адекватних сучасним ринковим умовам підходів до фінансово-кредитного забезпечення галузі [10].

Сільськогосподарським підприємствам сьогодні неможливо накопичити власні обігові кошти для динамічного розвитку стратегічно важливої для країни галузі – сільського господарства. Причиною цього є знецінення національної валюти, високою вартістю кредитних ресурсів та іншими проблемами, які лягають на плечі галузі.

Акумуляція власних фінансових ресурсів з метою технічного переоснащення на сьогоднішньому етапі розвитку сільського господарства є вкрай проблематичним, адже за результатами 2014 року 15,2% сільськогосподарських підприємств є збитковими, а середній рівень їхньої рентабельності вже два роки поспіль ледве перевищує 8% [4].

Представники агробізнесу констатують, що останнім часом галузь опинилася у надзвичайно важких фінансово-економічних умовах та постала перед низкою викликів. Окрім здорожчання банківських кредитів, більш жорсткими стали умови до кредитоспроможності позичальників, до застави, а також зменшилися пропозиції щодо кредитних продуктів через проблеми з ліквідністю в банківській системі України. А це, у свою чергу, особливо відобразилося на погіршенні кредитного забезпечення підприємницьких структур аграрного бізнесу. Зараз банки надають перевагу тим, хто має достатньо заставного майна, обробляє значні площі сільгоспугідь та має виходи на внутрішні та зовнішні ринки.

Кредитування сільського господарства зв'язане зі значними ризиками [1]. Джерелами кредитних ризиків для виробників сільськогосподарської продукції є:

- сезонність виробництва продукції, особливо у рослинництві;
- несприятливі погодні умови, погіршення екології;
- зміни у кон'юктурі пропозиції та попиту на продукцію рослинництва і тваринництва;
- зміни в обсягах грошових потоків позичальників (цей фактор тісно пов'язаний з першими трьома);
- зниження платоспроможності позичальників (цей фактор є похідним від попереднього);
- державне регулювання агропромислового ринку, в тому числі обмеження або встановлення певного рівня цін і тарифів, введення нових стандартів на продукти харчування;
- недостатньо висока ліквідність застави, що пропонується позичальниками у забезпечення зобов'язань перед банками;
- зміни у курсі валют для кредитів у іноземній валюті;

- зміни у розмірі процентних ставок;
- недостатній рівень менеджменту та організації виробництва, відсутність кваліфікованого персоналу;
- відсутність реального власника підприємства.

Банківські позики сільськогосподарським підприємствам надаються по двох напрямках:

По-перше, за рахунок централізованих кредитних ресурсів. Централізовані ресурси надаються Національним банком самостійним комерційним банкам для подальшого кредитування ними сільськогосподарських підприємств.

По-друге, за рахунок кредитних ресурсів, мобілізованих в окремих регіонах. Разом з централізованими ресурсами, комерційні банки акумулюють на місцях тимчасово вільні грошові кошти підприємств, організацій, установ, населення і до певної міри залежно від складу обслуговуваної.

Асортимент програм та продуктів з кредитування агропідприємств, який пропонують банківські установи майже не відрізняється: поповнення обігових коштів та інвестиційний кредит на купівлю техніки, будівництво елеваторів, лізинг, факторинг. Процентні ставки за кредитами підприємствам АПК, порівняно з кредитуванням інших галузей економіки, є завищеними.

Аналіз даних сайтів банків та оперативної інформації дає можливість визначити кредитні програми, що пропонують банки у сфері фінансування:

- на поповнення обігових коштів – програма спрямована на фінансування обігового капіталу, а саме придбання добрив, ремонт техніки та виплату заробітної плати (овердрафт, кредитна лінія, строковий кредит);
- на впровадження інвестиційних проектів – програма спрямована на фінансування інвестиційних проектів з будівництва основних фондів, таких як елеватори, склади тощо, а також закупівлю обладнання для облаштування цих об'єктів;
- на купівлю сільськогосподарської техніки – програма кредитування на придбання техніки іноземного, вітчизняного виробництва [4].

Умови кредитування, які пропонують банки, роблять це джерело залучення ресурсів недоступним для більшості виробників сільськогосподарської продукції. Особливо це стосується малих підприємств.

Серед банків, які працюють на фінансовому ринку України, лише одиниці у нинішніх умовах продовжують фінансувати аграріїв. Незважаючи на те, що банки мають ліквідні кошти, вони не поспішають спрямовувати їх у надто ризиковий аграрний сектор.

Більшість підприємців і банкірів основною перешкодою активізації кредитування сільського господарства сьогодні вважають проблему кредитної застави. Останнім часом це питання почало вирішуватись шляхом застави особистого майна власників господарства, і хоча його вартість найчастіше не покриває сам кредит, проте це є ефективним стимулом для повернення кредиту. Застава особистого майна керівників підприємства широко використовується в інших, розвинутих, країнах, однак в Україні поки що або самі підприємці не хочуть ризикувати власним майном, або банки відмовляються зі зрозумілих причин брати в заставу будинки, якщо в них прописані діти.

З метою удосконалення процесу довгострокового кредитування сільськогосподарських підприємств банкам необхідно:

1. Ретельно оцінювати грошові потоки від інвестиційних проектів, що кредитуються. Це обумовлено тим, що грошові потоки на сьогодні є основним джерелом погашення довгострокових кредитів у сільськогосподарських підприємствах.

2. Звертати увагу на придатність об'єктів застави з точки зору можливості їх самостійного використання, перспектив їх розвитку тощо. Це обумовлено тим, що в аграрному секторі України склалася ситуація, коли об'єкт довгострокового кредитування одночасно виступає об'єктом застави.

3. Здійснювати контроль в процесі супроводу довгострокового кредиту за такими основними напрямками: цільове використання кредиту; фінансовий стан позичальника; стан збереження застави; своєчасність повернення основного боргу і відсотків; стан реалізації інвестиційного проекту та його функціонування [10].

Зменшення обсягів довгострокового кредитування АПК призведе до уповільнення розвитку галузі, унеможливить інтенсифікацію виробництва та впровадження сучасних технологій, які вимагають значних інвестицій і мають тривалий термін окупності. В умовах збільшення вартості всіх виробничих ресурсів скорочення обсягів короткострокового кредитування може призвести до браку обігових коштів, що може стати критичним для підприємств в період активного проведення польових робіт і вплинути на продуктивність виробництва.

Найбільше скоротилися обсяги кредитування терміном 1-5 років і більше 5 років на 34% і 65% відповідно. Обсяг кредитування вітчизняного АПК впав більш ніж на третину. За даними НБУ, в 2014 р сільськогосподарські підприємства України залучили на 32% менше кредитних коштів у порівнянні з 2013 р. При цьому середня ставка кредитування в національній валюті для сільськогосподарських підприємств виросла на 1,5% і склала 21,5%. Разом з тим, на 28% зменшилася кількість підприємств, які отримали позики, що є наслідком скорочення банками програм кредитування агросектору та посилення вимог кредиторів до позичальників [3].

У той же час, загальна кількість непогашених кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам, становить 55340 млн. грн. і за рік зросла на 11840 млн. Це викликано зростанням вартості валютних кредитів внаслідок зниження офіційного курсу гривні і низькими темпами повернення раніше отриманих позик. Варто відзначити, що найбільше скоротилися обсяги кредитування терміном 1-5 років і більше 5 років на 34% і 65% відповідно.

Можливо потрібно перейняти позитивний досвід Бразилії стосовно системи звернення стягнення: рішення про стягнення приймається протягом 24–48 годин. Ще один важливий фактор - неможливість застосування умов форс-мажору до розписок. Отже, позичальник має дуже обмежені можливості заперечення/оскарження такого рішення про звернення стягнення. Звичайно, дана схема кредитування теж несе певні ризики, і для наших банків доцільніше було б спочатку впроваджувати її на перевірених та надійних клієнтах, а потім поступово розширювати коло користувачів такої банківської програми [5].

За статистичними даними Національного банку України, станом на 01.12.2015 кредити, надані підприємствам агропромислового комплексу склали близько 115,5 млрд гривень.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» Мінагрополітики було передбачено видатки загального фонду за програмою 2801030 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» з обсягом фінансування 300 млн. грн., які спрямовано до регіонів в повному обсязі.

За підсумками року фактично використано кошти в сумі 290,6 млн грн, залишок склав - 9,4 млн. гривень. Спрямовані бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом 7,8 млрд. грн., в тому числі: 3,2 млрд. грн. – кредити, залучені у 2014 році та 4,6 млрд. грн. – кредити, залучені у 2015 році.

Кредитні кошти були залучені підприємствами на:

- витрати у галузі рослинництва – понад 5,2 млрд. грн., (66,9%);
- витрати у галузі тваринництва – майже 2,3 млрд. грн., (28,9%);
- закупівлю молодняку сільськогосподарських тварин та птиці – 282,9 млн. грн., (3,6%);
- інші витрати – 48,9 млн. гривень, (0,6%).

Загальна кількість підприємств, які скористались у 2015 році програмою склала 630 підприємств, з них: 439 підприємств, які залучили кредити у 2015 році та 338 підприємств, які залучили кредити у попередні роки (147 підприємств залучали кредити, як у 2015 році, так і у 2014 році) [9].

З метою зменшення навантаження на підприємства АПК під час сплати відсотків за користування кредитами змінами до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» передбачено 300 млн. грн. на компенсацію витрат за відсотками. Зазначені кошти планується спрямувати, передусім малим та середнім суб'єктам господарювання АПК.

На думку Міністерства аграрної політики та продовольства України, виділення коштів дасть змогу зробити кредити дешевими обсягом 3,2 млрд. грн. та надати компенсацію понад 5 тис. суб'єктам господарювання АПК [4].

Незважаючи на зазначену державну допомогу, надзвичайно високі відсоткові ставки та низький рівень технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств, останні змушені винаймати сторонні організації для повного або часткового забезпечення комплексу польових робіт та оплачувати їх послуги або після реалізації сільськогосподарської продукції та/або безпосередньо шляхом передачі зернових культур фактично за собівартістю.

Наразі аграрії розглядають альтернативні варіанти поповнення обігових фондів. Тож як альтернативу банківському кредитуванню для забезпечення потреб у засобах захисту рослин, добрив і посівному матеріалі можуть застосовуватися авалювання векселів та аграрних розписок. Такі підходи дають можливість отримати відстрочку платежу за придбані ресурси (авалювання) або фінансові ресурси на придбання обігових фондів, при забезпеченні майбутнім урожаєм (використання фінансових аграрних розписок). Партнерами банків виступають потужні компанії, зокрема серед виробників та постачальників засобів захисту рослин такі, як «Байєр», «Сингента», BASF.

Для того, аби вирішити питання кредитування вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції, народні депутати України прийняли Закону України «Про аграрні розписки» від 06.11.2012 (далі – Закон), що набув чинності 19.03.2013, яким для виробників сільськогосподарської продукції було запроваджено новий механізм залучення коштів для своєї діяльності під заставу майбутнього врожаю – інститут аграрних розписок [4].

Відповідно до ст. 1 Закону аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Аграрні розписки використовуються в операціях із сільськогосподарською продукцією, перелік якої визначений у групах 01-14 розділів I та II Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності згідно із Законом України «Про митний тариф України». Інакше кажучи, аграрна розписка – це зобов'язання виробника сільськогосподарської продукції виплатити кошти або в майбутньому поставити продукцію в обмін на отримані матеріальні ресурси.

Перша аграрна розписка була видана 13.02.2015 компанії «ПЗК-АГРО»; кредитором виступило сільськогосподарське підприємство «Комбікормовий завод». Аграрна розписка видана на 32 т насіння соняшника, її договірна вартість – 192 тис. грн.

Надалі Міністерство аграрної політики та продовольства України планує запустити пілотні проекти з аграрних розписок на Харківщині, Вінниччині, Хмельниччині, Сумщині. Також висловлюються ідеї про запровадження проекту у Черкаській та Кіровоградській областях. Фактично, станом на теперішній час, широко розрекламований Міністерством АПК пілотний проект на Полтавщині тільки розгортається.

Так, станом на початок липня 2015 р. видано лише вісім розписок для малих і середніх фермерів на суму 19 млн грн. Спеціальний реєстр таких розписок створений, але до нього підключено лише 11 нотаріусів [6].

Висновок. Аграрний сектор має стратегічно важливе значення для України. Від його стану напряму залежить продовольча безпека країни.

На фінансовому ринку України вже достатньо тривалий час залишається складна ситуація. Проте з'являються компанії з новими видами послуг, переважно – це іноземні компанії, які мають інтерес до аграрного сектору України та готові до партнерства з аграріями, вирішуючи, з одного боку, питання забезпечення ресурсами виробників, а з другого – досягаючи власних бізнес-інтересів.

На сьогодні вдосконалення механізмів банківського кредитування є надзвичайно актуальним. До основних шляхів удосконалення банківського кредитування підприємств АПК належать: розробка нових програм кредитування підприємств АПК, які максимально враховують особливості комплексу; забезпечення мінімізації невизначеності при банківському кредитуванні підприємств АПК; підвищення рівня управління ризиками при кредитуванні аграрних підприємств; забезпечення сталого та дієвого механізму кредитування аграрного сектору через механізм компенсації відсоткової ставки; синхронізація інтересів учасників процесу кредитування підприємств АПК [2].

Особливо важливим є перейняття досвіду розвинутих країн, які вже мають більш досконалі системи фінансування аграрного сектору. Переважно в основі лежить кооперативна форма існування банківських установ. Стимулювання розвитку кооперативних банків, які взагалі відсутні в Україні, дозволить забезпечити аграріям необхідними фінансовими ресурсами.

Список використаних джерел

1. Дії щодо мінімізації ризиків в аграрному секторі // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=57333
2. Ісаян А.М. Банківське кредитування підприємств АПК в умовах невизначеності. – дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Університет банківської справи», Київ, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://ubs.edu.ua/images/2016/PDF/diser_asaian.pdf
3. Кредитування сільськогосподарських корпорацій. Статистичний випуск Національного банку України, січень 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Маслак Н. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://propozitsiya.com/ua/finansove-zabezpechennya-silskogospodarskih-pidpriemstv>
5. Нові інструменти фінансування під майбутній врожай. Бразильський досвід впровадження системи CPR. Можливості та реалії для України [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: https://www.google.com.ua/#q=amdi.org.ua%2F...%2FPHFAMD1_FAO_
6. Петренко А. Аграрні розписки – альтернативний механізм кредитування аграрного сектору України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski--alternativniy-mehanizm-kredituvannya-agrarnogo-sektoru-ukrayini.html>
7. Про державний бюджет на 2015 рік: Закон України № 80-VIII від 28.12.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
8. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 300 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-p>
9. Стан кредитування АПК у 2015 році // Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/17529>.
10. Шацька З.Я. Проблеми банківського кредитування підприємств агропромислового комплексу [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/135.pdf>

References

1. Dii shchodo minimizatsii ryzykiv v ahrarnomu sektori [Actions to minimize risks in the agricultural sector] // Official site of the State Statistics Service. http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=57333.
2. Isaian A.M. Bankivske kredytuvannia pidpriemstv APK v umovakh nevyznachenosti [Bank lending to agricultural enterprises under uncertainty] – thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.08 - Money, Finance and Credit. – SHEE «Banking University» Kyiv, 2016. http://ubs.edu.ua/images/2016/PDF/diser_asaian.pdf.
3. Kredytuvannia silskohospodarskykh korporatsii. Statystychnyi vypusk Natsionalnoho banku Ukrainy, sichen 2015 r. [Lending to agricultural corporations. The statistical release of the National Bank of Ukraine, January 2015]. <http://www.bank.gov.ua>.
4. Maslak N. Finansove zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv [Financial support for farms]. <http://propozitsiya.com/ua/finansove-zabezpechennya-silskogospodarskykh-pidpriemstv>.
5. Novi instrumenty finansuvannia pid maibutnii vrozhai. Brazylskyi dosvid vprovadzhennia systemy CPR. Mozhlyvosti ta realii dlia Ukrainy [The new funding instruments for the future harvest. The Brazilian experience of introduction of CPR. Possibilities and Realities for Ukraine]. https://www.google.com.ua/#q=amdi.org.ua%2F...%2FPHFAMD1_FAO_.
6. Petrenko A. Ahrarni rozpysky – alternatyvnyi mekhanizm kredytuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy [Agriculture receipts - an alternative mechanism for agricultural sector lending in Ukraine]. <http://yur-gazeta.com/>

publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski--alternativniy-mehanizm-kredituvannya-agrarnogo-sektoru-ukrayini.html.

7. *Pro derzhavnyi biudzhet na 2015 rik: Zakon Ukrainy № 80-VIII vid 28.12.2014 r. [On State Budget for 2015: The Law of Ukraine № 80-VIII of 28.12.2014].* <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.

8. *Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia finansovoi pidtrymky zakhodiv v ahropromyslovomu kompleksi shliakhom zdeshevlennia kredytiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2015 № 300 [On approval of the use of funds provided by the state budget for financial support measures in agriculture through cheaper loans: Decree of Cabinet of Ministers of Ukraine of 29.04.2015 № 300].* <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-p>.

9. *Stan kredytuvannia APK u 2015 rotsi [State of agribusiness lending in 2015] // Official site of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine.* <http://minagro.gov.ua/node/17529>.

10. *Shatska Z.Ia. Problemy bankivskoho kredytuvannia pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu [The problems of agriculture bank lending].* <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/135.pdf>.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Овсієнко Анатолій Миколайович, старший викладач кафедри політичної економії ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., 08401, Україна
e-mail: allaovsienko@mail.ru

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Овсиенко Анатолий Николаевич, старший преподаватель кафедры политической экономики ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 32, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., 08401, Украина
e-mail: allaovsienko@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Ovsiienko Anatolii Mykolaiovych, Senior Lecturer of the Chair of Political Economy SHEE «Pereyaslav-Khmel'nitskiy State Pedagogical University after Grigoriy Skovoroda»
30, Sukhomlinskogo Street, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: allaovsienko@mail.ru

УДК 336.1:352

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Остріщенко Ю.В.

Метою дослідження є розкриття проблемних питань та недоліків системи планування видатків місцевих бюджетів, визначення напрямів її удосконалення з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Досліджено передумови та напрями удосконалення формування та виконання місцевих бюджетів, зокрема їх видаткової частини. Обґрунтовано доцільність застосування програмно-цільового методу та гендерного бюджетування у бюджетному процесі на місцевому рівні як інструментів підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів.

Галузь застосування результатів. Місцеві бюджети. Формування бюджетів місцевого самоврядування у системі фінансово-економічного регулювання.

Висновки. Сучасні реалії функціонування системи місцевих бюджетів свідчать про недостатньо ефективні підходи до їх планування та виконання. Це, зокрема, стосується прийняття управлінських рішень, коли увага менеджерів зосереджується не на ефективності бюджетних видатків, а на обсягах використаних ресурсів та необхідності утримання мережі бюджетних установ, яка потребує оптимізації.

В рамках даного дослідження обґрунтовується доцільність використання програмно-цільового методу та гендерного бюджетування і гендерного аналізу при плануванні та виконанні видатків місцевих бюджетів, що дозволить підвищити ефективність та прозорість використання бюджетних коштів, забезпечити справедливий їх розподіл між різними групами отримувачів суспільних послуг.

***Ключові слова:** місцеві бюджети, ефективність використання бюджетних коштів, програмно-цільовий метод, гендерне бюджетування, фіскальна децентралізація.*